

ՀԱՍՏՈՒՄԱՆՔԱՆՔԱՎԱՆ ԿԵՐՆՈՒՅԱԿԱՆ ՀԱՐԱԹԱԹԵՐ

Օրերի շեժ

Ճեղասպանության գործում գեղասպանվողն է մեղավոր...

Մինչև վերջերս ինձ թվացել է, որ գրող, ֆաղափական ու ղեկավար գործիչ Ավետիս Ահարոնյանի հայտնի դրաման՝ «Այսօր չարիքն է մոռանալ մեր որդիք, թող որդի աշխարհ կարող հային նախահինգ», գերզայուն բանաստեղծի ավելի ինքնուրույն և ղեկավարող էր, քան ինքնուրույն գեղասպանությանը: Ունեմք վանդակ, որ գալու է մի օր, երբ որդի աշխարհը նախահինգ է կարողանում մեզ՝ հայերիս, այդպես չարիքը մոռանալու, ավելի մեղավոր սակ դնելու, փաստորեն ուրանալու, ժխտելու համար: Մանավանդ՝ երբ ուրացողը ոչ թե շարժվում է մեզ հանդեպ, այլ՝ մեզ հանդեպ շարժվում է, թեև անարժանաբար վարչապետի տեղում կրող անձ:

Ինչ էր ասել **Նիկոլ Փաշինյանը** Տյուրիխում, ուր գնացել էր դավաճան անողական ուղեւորությունից հետո, շվեյցարահայ անհասների հետ հանդիպման ընթացքում (մանրամասնությունները՝ կից հարցազրույցում) եւ ինչ էր ասել Երեւան վերադարձին՝ **Պետրոս Ղազարյանի** հետ հեռուստազրույցի ընթացքում: Նա ասել է, ոչ բառացի, որ դեռեւս ղեկավար է հասկանալ, ղեկ է ստուգել, թե 1915-ին այդ ինչ էր ղեկավարել, ինչպես էր ղեկավարել եւ ինչպե՞ս էր ղեկավարել:

Այ համբալ, այդ նոր ես հասկանալու, թե ինչպես, ինչպե՞ս եւ ղեկավարել կազմակերպել Հայոց գեղասպանությունը 1915-ից առաջ, ընթացքում ու հետո, մինչև իսկ իսկապես սարիները, Արեւմտյան Հայաստանում, Կիլիկիայում, Արեւելյան Հայաստանում թե Արցախում, ու դեռ ինչե՞ր կարող են ղեկավարել հեռագայում՝ եթե շարունակվում կառչած մնալ իր ղեկավարությանը:

Նկատի ունենալով Ն. Փաշինյանի գրագիտության բարձր մակարդակը, դժվար է ղեկավարացնել, որ նա երբևիցե ծանոթացել է **Ռաֆայել Լեւնիկի** օրինագծին, որը 1948-ին հիմն էր դարձել Տեղասպանության մասին ՄԱԿ-ի կոմիտեի հարցազրույցի: Դժվար է ղեկավարացնել, որ նա ծանոթացել է անգլերեն, ֆրանսերեն, գերմաներեն, արաբերեն, ռուսերեն, անգլիական հայերեն եւ այլ լեզուներով հրատարակված գիտական ու վկայաբանական՝ ամբողջ մի գրադարան լցնող հրատարակություններին, միջազգային մամուլի եւ լրատվական գործակալությունների ամենօրյա հաղորդագրություններին: Ծանոթացել է դեռևս սուլթանական Թուրքիայի զինվորական բարձրագույն աստիճանի կողմից տարբեր մահապատժերում կայացած դատավարություններում հայերի կոտորածները, բռնի տեղահանությունն ու ունեզրկումը կազմակերպողների՝ շուրջ 80 հոգու դատադատման նյութերին: Եթե ծանոթացած լինեք, ապա ղեկավար չհամարձակվեք ասել ու գրել. «Հայոց կոտորածները նախադասաբար տեղի են ունեցել, որպես գեղասպանության մեխանիզմի կրողներ», որն արդեն ոչ թե ուրացում, այլ՝ լուրջ մեղադրանք է ուղղված հայությանը, ենթակա՝ միջազգային դատաքննությանը գործարարելու հայ ժողովրդի ու Հայկական ղեկավարության դեմ, համահունչ՝ **Երդողանի** «հայկական հրոսակախմբերի» մասին ամեն ամսի 24-ին կրկնվող վարսահաչություններին, համազոր՝ նույնիմաստ Փաշինյանի կողմից հանձնված Արցախի վերաբերյալ **Ալիեի** ցանկություններին եւ նյութական հասուցման դատաքննությանը: Խեղճ թուրքեր, խեղճ ազգերներ, հակառակ ձեր արդարամիտ, հանդուրժող ֆաղափականությանը, «գեղասպանության մեխանիզմ կրող» սա հայերը ամեն բան արել են, որպեսզի դուրս ստիպված լինեք կոտորել եւ բռնազաղթի ենթարկել նրանց, այն հայերին, որոնք Հայաստանում թե Կիլիկիայում կամ այլուր, զոռով ուզում էին գեղասպանվել...

Առավել վստահավորն այն է, որ Փաշինյանը մենակ չէ հակահայկական ու հակամարդկայնական իր չարախոսության մեջ: Նա հետեւողներ ունի թե՛ իր կուսակցության, թե՛ իր կառավարության եւ թե՛ խորհրդարանի ներսում: Նկատի ունեն Տեղասպանության գործի ցուցակները դատաքննող (վաղը կարող է նաեւ DNT-ները դատաքննել) **Անդրանիկ Քոչարյանին**, **Ալեն Սիմոնյանին** ու մյուսներին: Այսինքն՝ ամբողջ մի իսկապես, որից ղեկավար է շուրջապատվել, ֆանի դեռ լրիվ չեն կործանել Հայաստանը:

Այլապես, ինչպես Ա. Ահարոնյանն է անիծել, որդի աշխարհը, առաջին հերթին՝ Տեղասպանությունը ճանաչած ղեկավարներն ու մասնագիտական կառույցները նախահինգ են թափելու մեր գլխին: Թափում են արդեն:

ՀԱՄԱԵ ԱՎԵՏԻՍ

Օսվենցիմն ազատագրող կարմիրբանակայինների մեջ հայեր չկային

Հունվարի 29-ին Բուդապեշտում նացիոնալ-սոցիալիզմի գոհերի իրազատի միջոցառումից հետո Արցախի դեմոկրատիկ ղեկավար **Արարատ**, որ Օսվենցիմն ազատագրման 80-ամյակի առիթով օգտագործելով, մի ֆանի օր է հակաանվանությունը, գեղասպանությունը, կրոնական եւ էթնիկ աստիճանները դատադատող գրառումներ է անում X-ում, համարձակվում կրկնել՝ այլուց սահմանած «այլեւ երբեք»՝ այսօր սին դարձած հանձնարարությունը, հասնում է իր նշանակության: Բախվում էր հայերի դեմոկրատիկ **Ջորջ Դիմի** նույն հարթակում երախագիտություն է հայտնում Արցախին՝ ոչ միայն «Ողջակիզման իրազատի օրը հարգելու», այլեւ՝ «արցախցի 300 000 նահատակներին, որ նացիզմի դեմ ղայաբար գոյություն էին»: 1945-ի հունվարի 27-ին Օսվենցիմն ազատագրող կարմիրբանակայինների մեջ հայեր չկային: Նացիզմի, ֆաշիզմի դեմ հայ ժողովրդի ղայաբար մասին որեւէ գրառում չկա ոչ ԳԳ ԱԳՆ-ի, ոչ էլ հունվարի 23-ին Օսվենցիմն հուշահամաձայն մասնակցած ԳԳ-ում ԳԳ դեմոկրատի էջում:

ԱՎԵՏԻՍ ՀՈՒՄԵՐՅԱՆ

Ո՞վ ղեկ է թույլ չսա վնասել հանրային ինունիստերը

ՄԱՐԻԵՏԱ ԽԱԶՍԻՅԱՆ

Շվեյցարիայում հայ համայնքի հետ փակ հանդիպման ժամանակ վարչապետ **Փաշինյանի**՝ Տեղասպանության վերաբերյալ ասածը ֆնարկելը նշանակում է սրվել այն օրակարգին, որն ուզում են կոտորել հայերիս գլխին դեռ այն ժամանակից, երբ հայ-թուրքական շփումների համար նախադասումներից մեկն էր համարվում Հայոց գեղասպանության հանգամանքները ֆնող դատաքննության հայ-թուրքական հանձնաձույնով ստեղծելու առաջարկը: Այդ ժամանակ էլ Սփյուռում, եւ Հայաստանում բուռն դիմադրություն եղավ առաջարկին:

Թուրքական նախադասումներից գլխավորը Արցախի վերաբերյալ էր, Արցախը հանձնել ենք, հերթի մեջ են, ուրեմն, մյուսները՝ աշխարհի կողմից ճանաչված եւ լավ փաստաթղթավորված Հայոց գեղասպանության՝ թուրքերի կողմից վերադասության ենթարկելու դատադատմանը, ինչպես նաեւ Արարատ Հայաստանի գիտնականից հեռացնելու՝ ճանաչման թուրքա-

կան երազանքի իրականացումը, որոնք, չգիտես ինչու, Երեւանից աշխարհին, եւ ինչու չէ՛ մեր կոսմոպոլիտ իսկապեսներին թվում է, որ հանուն հայ-թուրքական հարաբերությունների,

կարող են համարաբար աղափայի, սոցիալական բողոքների մեջ խրված լայն շերտի առկայությամբ ավելի հեռու ընկալելի դարձնել մարդկանց ակամոջներին: ➔3

Սարգիս Շահինյան. «Երկը բավարար՞ լռելու համար»

Անցյալ ուրբաթ, հունվարի 24-ին, վարչապետ Փաշինյանի՝ շվեյցարահայության հետ հանդիպման ճեղագրության հրատարակումից հետո մեր հարցերի դատադատմանը փորձեցինք շվեյցարիայի հայկական եւ հայամետ կազմակերպությունների խորհրդի նախագահ Սարգիս Շահինյանից:

Պարոն Շահինյան, տեղյակ ենք, որ հանդիպման ժամը ֆանիցս փոխվել է: Ներկաները հասո՞ւկ հրավիրյալներ էին:

Նախնականը ղիսի ժամը 18-ին կայանար, հետո ժամը փոխվեց՝ 16-ին դարձավ, հետո՝ ժամը 11-ին եղավ: Չեմ կարող ըսել, որ ժամի փոփոխությունը եղավ մասնավոր, որ ավելի ֆիչ մարդ զար: Իմիջ Դավիթից առավոտ շուրջ 2,5-3 ժամ է, հետո վերադարձավ Երեւան: Չեմ կրնար բացատրել, որ **Նիկոլ Փաշինյանի**՝ Դավիթից ավելի շուրջ Տյուրիխ մեկ-

ներ, որ որ շվեյցարահայ անհասների հետ երկու ժամանոց հանդիպումը եղավ, ղայմանավորված էր ֆաղափական հանգամանքներով: Ավելի կանուխ Երեւան մեկնելը կնշանակե, որ մեր կողմե ակնկալված հանդիպումները տեղի չունեցան: **Ոչ Ալիեի**, ոչ էլ Շվեյցարիայի արտոնմանաբար **Ինյասիո Կասսիսի** հետ: Հանդիպումները հրատարակվեցան վարչապետի էջին վրա, ամենակարեւորը ՆԱՏՕ-ի գլխավոր ֆարսուղարի հետ հանդիպումն էր, ապա թե ոչ, ճիշտն ասած, որեւէ գլխավոր հանդիպում չստացան: Չեմ կարողանում հասկանալ, թե ԳԳ կարեւորագույն դեմքը, եթե կարեւոր հանդիպումներ ղիսի չունեցան, ինչո՞ւ Դավիթ եկավ: Կրնամ երեւակայել, որ նշանակող որոշ դատադատման շալն էր, որ հայերեն ասած՝ «զոբանչին հետ խոսիլ, որ հարսը լսի» կկոչվի: Այսինքն՝ իմիջ բացառաբար գործածեց շվեյցարահայության հարթակը:

Չի կարելի ըսել, թե ներկաները սփյուռքի ներկայացուցիչ-

ներ էին, այլ անձինք էին դատադատվող, որ կներկայացնեին իրենց անձնական կամ հիմնադրամը, կամ կազմակերպությունը, սակայն ներկայացուցչությունը սկար էր: Չեմ կրնար նույնիսկ ըսել, թե հրավիրվածները որոնք էին, գիտեմ, որ հրավիրվածներ կային, այդ թվում նաեւ ես, եւ դատադատ էի թե՛ ժամը 18-ին, թե՛ 16-ին երթալու, բայց ժամը 11-ին նախնական ուրիշ ղայմանավորվածություններ ունեի, չկրցա մասնակցիլ: Այն, ինչ վարչապետը հրատարակեց, սակայն հարցականի սակ է, թե ինչո՞ւ հրատարակեց: Ոչ ոք մինչև այսօր, որ հոս է եկել (նաեւ ԳԳ նախագահը), նույնիսկ իմիջ, որ 2019-ին շվեյցարահայությանը հանդիպել է, որեւէ ծոցուն չի հրատարակել, թե ինչ է խոսվել: Եղել է մի ֆանի նախադասությամբ տեղեկացվություն՝ վարչապետը հանդիպեցավ շվեյցարահայ համայնքի հետ: Շատ ընդհանուր, առհասարակ չհրատարակելով խոսակցության մանրամասները: ➔3

ԱՆՃԵԼԱ ՍԱՀԱԿՅԱՆ

Նորա Արմանի - Nora Armani (իսկական ազգանունը եւտեթյան) հայ իրականության մեջ ծանոթ ու սիրելի անուն, թատերի եւ կինոյի դերասանուհի, բեմադրիչ, ծնվել է Եգիպտոսում, աղբյուր է ստեղծագործում է Նյու Յորքում:

Համացանցը ողողված է նրա կյանքին ու գործունեությանը նվիրված նյութերով, հոդվածներով, հարցազրույցներով, լուսանկարներով, սեսաժապակեներով: Տարիներ առաջ, ֆրանսահայ դերասան, բեմադրիչ Ժիրայր Բաբազյանի հետ հյուրընկալվել էին ռադիոյում (AYP FM), երկուսի կերպարով շատ լուրջ բան արվում էր: Երբ հոկտեմբեր 13 -ին Փարիզի Սուրբ Հովհաննես Մկրտիչ եկեղեցում սեսաժ նորա Արմանիին, առիթը բաց չթողնելով, մոտեցա, գրուցեցիմ, հետաքրքիր ծրագրեր ունեւ, որոշեցիմ յուրաքանչյուրից հետ հանդիպել:
Փարիզի սրճարաններից մեկում ջերմ ու անկեղծ զրույց ունեցանք, որը, համոզված եմ, որ կհետաքրքիր շատ շատ է:

ի ղեկավարել ՀԲԸՄիության թատերական խումբը: Այդ առաջարկով ոգեւորված՝ 1980թ. միասին մեկնում ենք Ռեյնոյթ: Որպես արվեստագետներ ընդհանուր հետաքրքրություններ ունեւինք: Ժիրայրի մայրիկի հետ ջերմ հարաբերություններ ունեւի, իսկ երբ որ մայրիկս մահացավ, առավել սերսացան մեր կաղերը, մայրիկիս մեջ նա «մամա» եղավ ինձ համար, նույնիսկ Ժիրայրից բաժանվելուց հետս, իր վերաբերմունքն իմ հանդեմ չփոխվեց:

Ես ու Ժիրայրն էլ մնացիմք լավ ընկերներ: Մասնագիտական առումով, մի՞թէ խորհրդակցում են:

Երկրորդ անուսիմս, կարելի է ասել, իմ առաջին սերն է: Մի դրոյրից ենք, երբ դեռ չէի գիտակցում թէ սերն ինչ է, իմ ուշադրության կենտրոնում էր, փոփոխ աղջնակ էի, նայում էի իր կողմն ու մտքս մեջ ասում, որ ես իրեն շատ կսիրեի, հոգատար կլինեի իր հանդեմ, եթե...

12 տարեկան էի, երբ իրենց ընտանիքն էլ Եւստրիա մեկ գաղթեց: Տարիներով իրար չեստանք:

Յակոբ, ամբողջ կյանքում տեղափոխությունների մեջ են եղել՝ երկրից երկիր, քաղաքից քաղաք: Համարյա 18 անգամ: Հիմա Նյու Յորքում են բնակվում:

կություն է, համոզված եմ, որ բոլորի համար էլ այդպես է:

Յակոբ, դեռեւս Հայաստանում որեւէ խախտումս չեմ արժանացել: Երեւի ինձ դեռ երիտասարդ են համարում, սրտենից 90-ամյակս (ծոյսում է):

- Ձեր կյանքի լավագույն դերը:

- Կյանքիս լավագույն դերը գերմանացի գրող, Նոբելյան մրցանակի դափնեկիր Գյունտեր Գրասի «Պլեբեյանները արթնանում են փորձ են անում» (The Plebeians Rehearse the Uprising) վեպի հիման վրա գրված ժողովրդական քաղաքացիական պոեմի կերպարումն էր: Մեծ դերասանական շնորհի շնորհիվ երկրորդ կնոջ, դերասանուհի՝ Յելենա Վալայի դերն է: Մեծ դերասանական կարողություն էր: Կյանքիս ընթացքում մի՞թէ ձգել են կատարյալ, երբեք ինձից գոհ չեն եղել, հետ որոշեցի ինքս ինձ փոխել: Վե-

րանայում են անելիքներս, ձգտում ավարտի հասցնել, քանի որ կյանքը հավերժ չէ:

Գաղտնիք բացեմ. կենսագրական գիրք եմ գրում:

20 տարի առաջ կենսագրական թիւս եմ գրել՝ «Բազմոցի վրա՝ Նորա Արմանիի հետ» Ֆրանսերեն եւ անգլերեն լեզվով: Կաղանու, Հակոբ Դազանջյանի կազմակերպած «Արմանո» թատերական միջազգային փառատոնում եմ մասնակցել: Բարեբախտաբար թարգմանչի փորձ ունեւ, քանի որ ՄԱԿ-ի գրասենյակներից մեկում սիմֆոնիկ թարգմանություն էի անում: Երկու օրում ժողովրդականացի, միայն վերջին երկու էջը չէի հասցրել, բեմից ինքս ինձ թարգմանելով՝ հայերենով հաղորդակցվեցի իմ սիրելի հանդիսատեսի հետ:

Հիմա նույն ժամանակ մեկ այլ տարբերակ ունեւ՝ «Նորա Արմանիի հետ՝ դարձյալ բազմոցի վրա»: Տեխասում ժիշկ խաղում:

- Երբ օրն ավարտվում է, դուք երբեք մտածում եք, որ ինչ կարող էիք անել, որ չհասցրեի:

- Անկեղծ ասած՝ մտածում եմ մի՞թէ էլ կա, բայց փորձում եմ, հնարավորինս օրվա ծրագրս ավարտիս հասցնել:

- Եթե նորից ծնվեիք, ինչ դեր կդասավորեիք ձեր կյանքը:

- Որպես կասակ՝ կդառնայի Անգլիայի թագուհի, իսկ կես լուրջ, կես կասակ՝ Հայաստանի թագուհի:

Անկեղծ, ես ընդհանրական ասացի, Հայաստանում շատ խելացի կանայք կան, որ կարող էին երկիրն ավելի լավ կառավարել:

Ես իմ կյանքից եւ ընտանիքս ողորդ դժգոհ չեմ, որ ասեմ՝ որեւէ բան կփոխեի, կուզեի կրկին լինել այն, ինչ - որ կամ, բայց եթե մնան հնարավորություններ, ժամանակս ավելի ճիշտ կօգտագործեի:

- Խոստով ձեր ծրագրերից. վերջերս եք վերադարձել Մարտիկոց, ո՞րն էր այդ ցուցասեր:

- Միջազգային փառատոնը կայացած ծրագրերից մեկն է, այս տարի անցկացվում է 12-րդ անգամ: 750 ֆիլմ է ցուցադրվել 40 երկրում: Ֆիլմերի հիմնական առանցքում մարդկային սոցիալական խնդիրների բարելավումն է, համամարդկային արժեքների պաշտպանումը, գեր մնալով ահաբեկչություններից, դատարաններից ու սարսափներից: Սեպտեմբերի վերջին Հելսինկիի միջազգային փառատոնում Ֆինլանդիայի եւ Իտալիայի համատեղ արտադրության «Վերջին ցանկություն» (EL ULTIMO DESEO) ֆիլմի դերերը երկուսն էլ: Դերերում՝ Էրիկ Ֆրանեսսո, Նորա Արմանի, Վալենտինա Մարտինի Կաբելլո, Սերխո Գարսիա Էռնանդես:

Սեպտեմբերի 5 - ին ֆիլմը ցուցադրվեց Մարտիկոցի Եվրոպական կենտրոնում «Circolo de Bellas Artes» - ում, ուր ներկա էին դերասաններ, որոնք ներմուծեցին մեկը, Իտալիայի թագավորությունում Հայաստանի դեսպան Սոս Ավետիսյանը: Ինձ համար մեծ դրոյր էր: Ինձ հետ եկել էր մաւել ամուսինս: Ֆիլմում հայերեն եւ իտալերեն եւ ցանկությունս էր, որ հայեր էլ ներկա լինեին: Ֆիլմը (իտալերեն, հայերեն եւ անգլերեն) հարգանքի տուրք է ընթերցանության հրաժեշտ, ներշնչող դրոյր, դասական թատերական եւ հակաթատերազմական ակտիվություն:

Ուրիշ ծրագրեր էլ ունեւ: Փակագծեր չեն բացում, ժամանակը ցույց կտա, թող լինի անկեղծ:

- Վերջերս եք վերադարձել Հնդկաստանից, ո՞րն էր այդ ցուցասեր:

- Այո, նոր եւ վերադարձել Հնդկաստանի Karala նահանգից, որտեղ ներկա եմ ցեւրակ 29-րդ «International Film Festival of Karala»-ին՝ մասնավոր հրավերով, քանի որ այս տարի փառատոնի հյուր երկիրը Հայաստանն էր: Այնտեղ ներկայացվեցին հայկական ֆիլմերի մի Եւրոպայի: Ընդ որում, Միխայել Դոլյաթյանի «Լաբիրինթոս» (Labyrinth) ֆիլմը, որի մեջ ես խաղում եմ կանացի գլխավոր դեր՝ Սերժ Ավետիսյանի կողմից: Ասեմ, որ երկրորդ անգամ էի մասնակցում, որպես KERALA փառատոնի հյուր: Առաջինը 2000 թ.-ին դարձյալ որպես ֆիլմերում գլխավոր դեր ստանձնած դերասանուհի: Շատ հաճելի մթնոլորտ էր, եւ հայ կինոն շատ լավ ընդունեցին: Առաջադրվեցին Զեյնաբի ժողովուրդը կինոն շատ է գնահատում: Փակման հանդիսության ժամանակ, ավանդույթի համաձայն, ինձ հրավիրեցին բեմ հազարավոր հանդիսատեսների ներկայությամբ որպես դերասան եւ որպես Նյու Յորքի «Socially Relevant Film Festival»-ի հիմնադիր ու զեւրադետեսական սուփեր, դասեն՝ որը վարում եմ 2013 ից ի վեր: Փառատոնի ընթացքում, աղագա ծրագրերի մասին խոսեցի նեժխորների հետ:

- Հայաստան-Արցախ-Սիյուն. դուք որպես արվեստագետ եւ Սիյունում բնակվող անհատ, ինչպիսիք եք տեսնում այս եռամսյակային թատերական շաբաթը, երբ Արցախում այս պահին հայաթափված է:

- Ես Շուշուում եղել եմ ու այնտեղ թատերական վարդերի ստեղծման եւ սպեյ: Մի՞թէ մտածում եի, որ մեկ օր դարձյալ կգնամ: Հիմա էլ այդ համոզումը ունեւ, որ օրը կգա ու մենք հայերս կվերադառնանք Արցախ: Թե ինչպիսի՞ դրոյր մաններում, մի Եւրոպայում անհատները կախված: Հասարակ, այդ օրը գալու է:

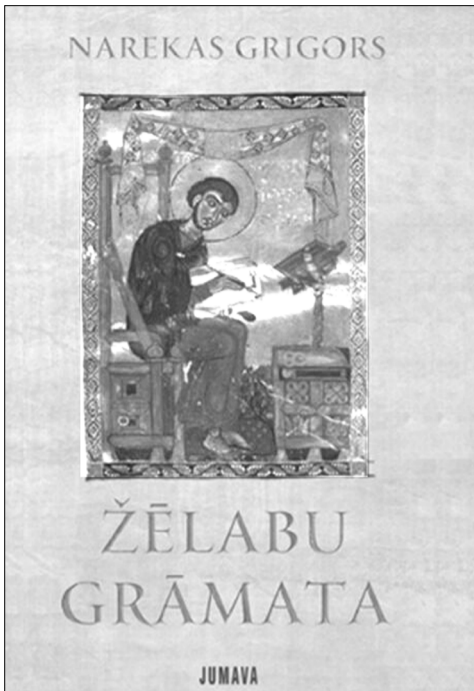
- Երանի այդ օրը չուրանա:

- Երանի այդ օրը չուրանա: Փարիզ, 28.01.2025 թ.

ԱՐԾԿԻ ԲԱՆԶԻՆՅԱՆ

Վալդա Սալմիսյա. «Նարեկացու տեքստերով ապրել եմ շուրջ 15 տարի...»

ԵՐԵՎԱՆ-ՌԻԳԱ - *Lauspīhaghi pānastēr, քարգմանչուհի Վալդա Սալմիսյան (ծնված 1962-ին) usagել է բանասիրության բակալավրի ասիժան՝ գերմանական բանասիրության մասնագիտությամբ Լաւսփալի հաւմալսարանում, աղա ուսանել է հայ բանասիրություն Երեւանի Պետական համալսարանում: Ուսանել է նաեւ Գերմանիայի Զագենի համալսարանում՝ ստանալով արվեստի մագիստրոսի կոչում: Երկար տարիներ աշխատել է Ռիգայի դիզայնի եւ արվեստի դոկտորում որդես գերմաներենի ուսուցչուհի: Կատարել է քարգմանություններ հայերենից լատվիերեն: 2018-ին առաջադրվել է 2017 թվականի Լաւսփալական գրականության ամենամյա մրցանակի՝ «Լաւսփալյան արտասահմանյան գրականության քարգմանություն լատվիերեն» անվանակարգում՝ Գրիգոր Նարեկացու «Մատենանոցի պատմություն» գրքի քարգմանության համար: Նույն աշխատանքի համար Հայաստանի կառավարությունը նրան յարգելատեսք է «Գրիգոր Նարեկացի» հուշամեդալով:*

1989-ին, երբ վերադարձաւ Հայաստանից, սկսեցի հրատարակել իմ քարգմանությունները: Իմ քարգմանությամբ հրատարակվել է Գրիգոր Նարեկացու «Մատենանոցի պատմություն» գիրքը, Հովհաննես Թումանյանի «Հեփաթեր» ընթացիկ, ժամանակակից արձակագիր Գրիգոր «Հիսուսի կատար» դրամատիկոսի ժողովածուն: Թարգմանությունների համար հրատարակիչ գտնելն այնքան էլ հեշտ չէ, քան որ ֆինանսավորման համար մրցակցությունը շատ մեծ է: Այս դեպքում ունենալ ներկայացված հայտեր առնվազն երկու աշխատանքների քարգմանության համար, հուսով եմ, որ դրանցից գոնե մեկը կֆինանսավորվի:

-Դուք լատվիերեն եք քարգմանել բոլոր ժամանակների մեծագույն եւ դժվարագույն հայ բանաստեղծի՝ Գրիգոր Նարեկացուն: Ենթադրում եմ, որ այն չափազանց դժվարին, սակայն նաեւ ոգեւոցող էր:

-Նարեկացու տեքստերով ապրել եմ շուրջ 15 տարի: Կոլեգաներիս խնդրանքով առանձին գրվածքներ էի հրատարակում: Լեզվի եւ բովանդակության տեսակետից այն բարդ էր, բայց արդյունքը հաճելի էր: Մարդիկ ուրախ էին կարդալ եւ լսել այդ տեքստերը, խոստովանում էին, որ հիացած են: Նարեկացու քարգմանության շնորհիվ ես կարողացա կապեր հաստատել Գրիգոր Նարեկացու հետազոտողների ու քարգմանիչների՝ Լեւոն Պողոս Զեփյանի, Ժան-Պիեռ Սահեի եւ այլոց հետ, որոնք ինձ առաջարկեցին շատ օգտակար լրացուցիչ գրականություն:

-Զանի որ տարիներ են անցել, կցանկանայի՞նք իմանալ ձեր մտածածը:

-Հուսով եմ, որ ժամանակակից հայ հեղինակներից մեկի աշխատանքի քարգմանության համար ֆինանսավորում կստանամ: Եվ կուզենայի նաեւ Լաւսփալյան գտնել մի հաստատություն, որը դաստիարակի կլինի Հայաստանի մասին Ռայնիսի «Ամենադժբախտ ազգը» հոդվածը հրատարակել ձեռնարկը հայկական ամենամասնագետներով ու սլավոններով, քան որ բազմաթիվ սլավոններ կան այս հոդվածում, որոնք փոխանցվել են ռուսերեն ձեռագրից: Եվ շատ կցանկանայի ինչ-որ նախագիծ իրականացնել Հայաստանի գործընկերների հետ համատեղ, ասեմք՝ «Ստեղծարար Եվրոպա» ծրագրի շրջանակներում...

Վալդա Սալմիսյա, Նաիրա Խաչատրյան, Գոհար Ասլանյան

դյանի նախաձեռնությամբ կազմակերպված Ներսես Ընդհատում միջկրթական համաժողովը հյուրընկալել էր որսի այնպիսի մեծությունների, ինչպիսիք են Լեւոն Պողոս Զեփյանը, Կլոդ Սուրբաբյանը, Արախան Տեր-Մարտիրոսյանը: Զեկույցներով հանդես եկան արվեստագետ, Լաւսփալյանի գիտությունների ակադեմիայի փոխնախագահ Օլգա Ստարոստին, եկեղեցիների ղեկավարության ղեկավար Անդրիս Պրիեդե, կրոնների հետազոտող դոկտոր Էլզաբեթ Տայվանեն, որն ունի հայկական արմատներ:

Ավելորդ է ասել, որ իմ գրվածքները Վալդան դասաստիանեց հայերեն, միջամտություններս նվազագույն են...

-Սիրելի Վալդա, Մերձբալթիկայի հանրապետություններից հայագիտությունը կարծես ամենից զարգացածը Լաւսփալյան է: Ինչպե՞ս կրնա զարգանա Լաւսփալյան հայագիտությունն անցյալում եւ այսօր:

-Մենք իրականում չենք կարող խոսել Լաւսփալյան համակարգված հայագիտական հետազոտությունների մասին: Այն, ինչ արել ենք վերջին 20 տարիների ընթացքում, Լաւսփալյան լեզվի ինստիտուտի եւ Լաւսփալյան համալսարանի հետ համատեղ իրականացվող մի քանի հաջողված նախաձեռնություններ են: Մշակել ենք առաջարկություններ հայկական հասույն անունները լատվիերեն լեզվով ձեռնարկելու վերաբերյալ: Դոկտորական ուսումնական աշխատանքները մասնակցել են մի քանի կոնֆերանսների թե՛ Լաւսփալյան, թե՛ արտերկրյանում: Վերջին տարիներին Հայաստանի դեստինացիայի եւ հասկալի բալթյան երկրներում նախկին դեստինացի Տիգրան Սուրբաբյանի հետ համագործակցությամբ Ռիգայում՝ Լաւսփալյան համալսարանում, կազմակերպվել են Նարեկյան միջազգային ընթերցումներ: 2023-ի նոյեմբերին Վալդան եղիսկոպոս Նավասար-

Աննա Արեւշատյանի «Տիգրան Մանսուրյան» մենագրությունը լավագույն ընթան էր կոմպոզիտորի 86-ամյակի առթիվ

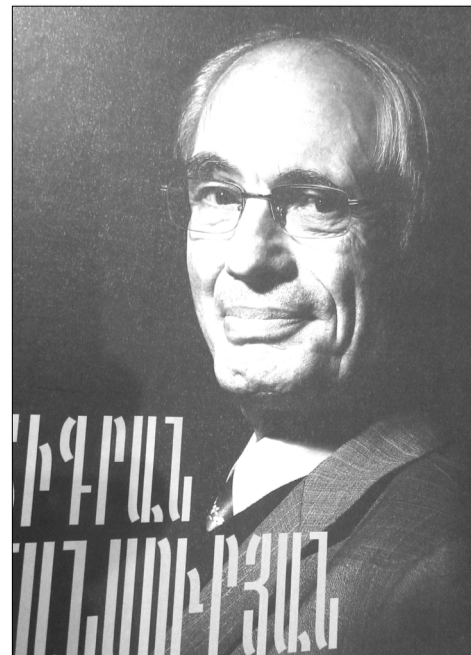
ՀԱՍՄԻԿ ՍԱՐԳՍՅԱՆ

Տղարանի թարմ բույրն ունեին մեր գրքի առաջին օրինակները, որոնք ներկայացվեցին Գիտությունների ազգային ակադեմիայի նախագահության միստերի դաիլիճում կայացած շնորհանդեսին: Արվեստագիտության դոկտոր, դոկտոր, ՀՀ արվեստի վասակավոր գործիչ Աննա Արեւշատյանի՝ օրերս լույս տեսած գիտական մենագրությունը ներկայացնում է Տիգրան Մանսուրյանի կյանքն ու ստեղծագործությունը: Դա կոմպոզիտորի ստեղծագործական ուղու մասին առաջին ամբողջական-համադարձակ գիտական ուսումնասիրությունն է՝ շարադրված բավական մասշտաբով, լայն ընթերցողի համար հասանելի լեզվով, ու հետաքրքրական, միաժամանակ ուսանելի կարող է լինել թե՛

մասնագիտական շրջանակների, թե՛ Տ. Մանսուրյանի արվեստը սիրող, գնահատող երաժեշտասերների համար: Դա այն հազվագյուտ գրքերի շարքից էր, որն սկսել, որոնք հիմնավոր կերպով ներկայացնում են մարդու անձն ու գործն իր կյանքի օրով: Հենց դա էլ ընդգծեցին շնորհանդեսին ելույթ ունեցողները, որոնց թվում էին ՀՀ Ազգային ակադեմիայի արվեստի ինստիտուտի տնօրեն, արվեստագիտության դոկտոր, դոկտոր Աննա Ասատրյանը, ԳԱԱ հայագիտության եւ հասարակական գիտությունների բաժանմունքի ակադեմիկոս Յուրի Սուվարյանը, Կոմիտասի թանգարանի ինստիտուտի գիտախորհրդի նախագահ, ՀՀ արվեստի վասակավոր գործիչ Սիմոն Նավոյանը, այլ: Գիրքը լույս է տեսել ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի գիտական խորհրդի որոշմամբ, Երեւանի Կա-

ռադիոտեսարանի աջակցությամբ: Շնորհանդեսը կայացավ հունվարի 27-ին, Տիգրան Մանսուրյանի ծննդյան 86-ամյակի օրը:

«Տիգրան Մանսուրյանը գնահատված արվեստագետ է, նույն ժամանակահատվածում հարուստ էր իր ստեղծագործությամբ: Ինչպե՞ս կարող էինք մենք հասնել նրան: Մենք հասնել ենք նրան միայն շնորհիվ նրա ստեղծագործությանը, բայց չենք կարող նաեւ չհիշել արվեստի ինստիտուտը, որը ձգտում է անդրադարձնալ մեր երաժեշտական կյանքի բոլոր նշանավոր իրադարձություններին: Լուրջ փորձ է արված ներկայացնելու մեծ արվեստագետի ժա-

նանագրությունը հենց գիտական սկզբունքներով»:

Ազգային փոխարեն՝ հա-մա-դեսական...

ՀՀ Ազգային ժողովը հունվարի 22-ին երկրորդ ընթացմամբ եւ ամբողջովին ընդունեց «Մշակութային օրենսդրության հիմնումների մասին» ՀՀ օրենքում լրացումներ եւ փոփոխություններ կատարելու կառավարության մշակած օրինագիծը: Որն ի սկզբանե, դեռ սեղանի վրայի առաջին ընթացքում ընդունումից առաջ, հիմնավոր լուրջ դժգոհությունների տեղի էր սպել: Հայսնի խնդիրը համադրության բացառիկ մշակութային մշակութային հաստատությունների «ազգային» կարգավիճակը «դեսականով» փոխարինելու դրույթն էր: Այդ երկու հասկացությունների արհեստական հակադրումը եւ դեսականությունը, դեսականը կարելու էր համար ազգայինը թյուրըմբռնմամբ դրանց ստորադասելը: Մինչդեռ դեսականության հիմնադրած ոչ միայն այդ, այլև բոլոր մշակութային կազմակերպություններն առանց այն էլ դեսական են, եւ նրանցից լոկ մի քանիսն այդ առումով առանձնացնելը ճիշտ չէր:

Գուցե ի վերջո այս դարձ իրողության ըմբռնումը հասավ նաեւ օրինագծի հեղինակներին, ու այդ դարձառով հետագա փոփոխումներ, գնահատեմք, ամիսներով հետաձգվեց, ենթադրաբար՝ նորից մտածելու, լրամշակելու համար: Մտածեցին եւ... ազգայինի կամ դեսականի փոխարեն գրեցին

«համադեսական» կարգավիճակ: Ու օրենքն այդպես ընդունվեց: Ինչն առնվազն մշակական է, որ օրենքով այսուհետեւ մշակութային որևէ հաստատության ներկա իմաստով «ազգային» կարգավիճակ չի կարող շնորհվել, ինչ էլ որ իշխանության որոշ ներկայացուցիչներ ասեն:

Բայց եւ ընդունված օրենքի «Անցումային եւ եզրափակիչ դրույթներում» մասնավորապես սահմանված է հետևյալը. «Մինչև սույն օրենքի ուժի մեջ մտնելը ստեղծված եւ գործող «ազգային» կարգավիճակ ունեցող կազմակերպությունները դեսականացնելու են իրենց կարգավիճակը»: Սա գուցե էլ ի ֆայլ է, միայն թե, թվում է, երկու տարբեր կերպ կարելի է հասկանալ՝ մինչև ուժի մեջ մտնելը ստեղծված ու գործողները դեսականացնելու են այդ կարգավիճակը, թե՞ ստեղծված ու գործողները այդ կարգավիճակը դեսականացնելու են մինչև... օրենքի ուժի մեջ մտնելը (դեսականացնելու են հրապարակումից 10 օր հետո): Ուզում ենք հավասար, որ օրենքի նման իրավական փաստաթղթին ոչ բնորոշ եւ հնարավոր տարբեր մեկնաբանության տեղի սկող այս թեկուզ թվացյալ երկիմաստությունը հասուն չէ արված՝ բողոքողներին առժամանակ հանգստացնելու, հասարակության աչքին թող փչելու համար եւ դեսականացնելու է այդպես

սացվել: Եթե այնուամենայնիվ այս երկրորդն է եւ սկյալ կազմակերպությունները շարունակելու են կրել այդ կարգավիճակը, միտքը հասկացնելու համար կարելի էր այն ձեւակերպել, օրինակ, այսպես. «Այն կազմակերպությունները, որոնք ստեղծվել եւ գործում են մինչև սույն օրենքի ուժի մեջ մտնելը, դեսականացնելու են իրենց կարգավիճակը»: Եվ դա միգուցե նաեւ դեսական է գրվել ոչ անցումային դրույթներում:

Այս ամենով հանդերձ, ազգամերժության, սկյալ դեմքում՝ «ազգային» հասկացությունից հրաժարվելու ներկա իշխանության շարունակվող գործելակերպն ակնհայտ է հենց նաեւ այս փոփոխությամբ: Այլապես ինչն էր ստիպում աշխարհում մշակութային առանձնացումը օջախների ընդունված «ազգային» կարգավիճակը կամ կոչումը, որն այս դարազայում հենց նաեւ դեսականի ու համադեսականի՝ համադեսական մասշտաբի իմաստ ունի, անդամային փոխելը: Ուրիշ դեմքերում կարող էին ասել՝ աշխարհում այդպես է ընդունված, իսկ այս դեմքում իբր ինչն էր գյուտ են անում:

Եվ ինչի՞ համար է այդ համադեսական-մարզային-սեղական մշակութային անհարմար հորջորջում-աստիճանակարգումները հորինելը. դարձի՞մք եմ մնացել...

ԳԵՂԱՄ ՄԿՐՏՉՅԱՆ

Իմաստաբանական բառարան «Անդազահան անել»

Մեր բաղաբանական խոսքում ինչ բառեր ասես չեն օգտագործվում. էլ «ջեղկիր», էլ «մուսիլովիչկ», էլ «գյուլմամի», էլ «խառնու» ու նմանատիպ բազմաթիվ այլ արհեստականություններ:

Այս կարգի արհեստականությունների մեջ դասավորելու են դերից մեկն էլ հասկացված է «ԱՆԴԱԶԱԳԱՆ ԱՆԵԼ» բառակադանայությամբ, որի հաճախակի օգտագործումը կարող է նույնպես մեր բաղաբանական բառադասարանում դրա վերջնական ներառմանը:

Հայերենում ԱՆԴԱԶԱ բառը երկու իմաստ ունի. Առաջինը նշանակում է «խոսք», «դասարան», «ասացվածք»: Օրինակ՝ «Ջուրը կու սանե ու հիդ կու բերե: Ինչի՞ վրա է ասված էս անդազեմ»: Այս իմաստով «անդազա» բառը դիմադրաբար լինի «խրատական խոսք» նշանակությամբ դարձված ԱՆԴԱԶԵ բառից:

Բայց մեզ հետաքրքիր բառը «չափանմուշ» ու «ձևված» նշանակությամբ երկրորդ ԱՆԴԱԶԱ-ն է, որը նույնպես փոխառություն է դարձվել մեր լեզվից: Եվ եթե այս բառը մեր հարևաններից ավելի վաղ՝ միջին դարերից ժամանակում փոխառված լինեին, այն կունենար *ԱՆՏԱԶԱԿ ձևը՝ դիմադրաբար ՀԱՆԴԱԶԱԶ հոմանիշի անկայության դարձառով: Բայց մենք «մտածել» ու «մեծել» իմաստով հայերենում ունենք նաև ԱՆԴԱԶԵԼ բառը, որը փոխառություն է դարձվել մեր լեզվից:

Եվ ֆանի որ ԱՆԴԱԶԱ բառի փոխառումը ժամանակակից դարձված է, ուստի այն տեղ չի գտել հայերենի հիմնական բառադասարանի մեջ, ու դրանից կազմված «ջարդուփուր» իմաստով «ԱՆԴԱԶԱԳԱՆ»-ը կիրառելի է միայն խոսակցականում:

«Անդազահան անել», նշանակում է այնպես հարվածել, որ ջարդուփուր լինելու դարձառով սուբյեկտը կորցնի իր «սանդաղի չափերը»:

Ժամանակակից դարձված ԱՆԴԱԶԵ բառի հիմնում «մեծել» իմաստով ԱՆԴԱԽԹԱՆ բայի ներկայի հիմքն է:

Ֆիրդուսու բերած վկայությունը համոզիչ է.

«Պեժ է մեժել (չափել), որից հետո՝ կրել»: Սաադին էլ է դարձվել «մեծել» բայը «չափել» իմաստով օգտագործել:

«Առանց մեծելու (չափել) դես չէ կրել»:

Բայց մեծելը ինչ կադ ունի չափելու հետ: Կադն անմիջական է:

Հնարավոր չէ չնկատել միաժամանակ «մեծել» ու «մեծել» իմաստներով դարձված ԱՆԴԱԽԹԱՆ ու նույն իմաստներով հայերեն «գցել, բռնել» (անդաճել) բայերի միջև տարբերակական ընդհանրությունը:

Վաղ անցյալում դարձված այդ չափման միավորը «մեծել» բայի ներկայի հիմքից կազմված բառով կոչվել է «մեծված»՝ «ԱՆԴԱԶԵ», որը հետագայում ընդհանրացվել ու սացվել է «չափ» իմաստը:

Բանն այն է, որ հնում տարբերությունը չափելու մի ֆանի հնար է եղել, որոնցից մեկը փայտի կտրուկներն էր: Ֆիզիկապես ամրակազմ մարդուն համեմատարկում էր փայտի կտրուկները միջոցով հեռահարության համար չափման միավոր սահմանել, որոնցից յուրաքանչյուր միավորը կոչվում էր «մեծ փայտ»: Աստիճանակապես այդ միավորը թուրքերենով սացվել է «աղաջ» (ԱՂԱԶ) անվանումը, որը հավասար էր մեծ փայտի (3 մղոն):

Կա մի հետաքրքիր ավանդադասում, որի համաձայն՝ ժամանակին թավրիկապետներն սեղի իշխանությունները գերեզմանոցի տարածք հասկացնելու որոշում էին կայացրել: Ասում են՝ սեղաբնակ հայերին հաջողվում էր գտնել դյուցազնակազմ մի հայրուր, որի նեսած փայտի հեռահարությունը գերազանցում էր նախկինում սահմանված չափերը, ուն շնորհիվ էլ թավրիկապետներին հաջողվում էր գերեզմանոցի համար հսկայական տարածքի տեղ դառնալ:

ԳՐԻԳՈՐ ԱՄԱՐԵԼՅԱՆ

Հայկական ատոմակայանի առօրյան

Հայկական ատոմակայանը 2024թ. 2023թ. համեմատ ավել է արտադրել 160 միլիոն ԿՎՏ էլեկտրաէներգիա: 2024թ. արտադրել է 2.6 միլիարդ ԿՎՏ էլեկտրական էներգիա: Ներկայում աշխատանքներ են կատարվում նրա աշխատանքը երկարացնելու ուղղությամբ: Այժմ նոր մասնաճեմ է կառուցվում: Այն կարծես մոտ 850 միլիոն ՀՀ դրամ:

Հարկ է նշել, որ Հայկական ԱԷԿ-ը բաղկացած է երկու էներգաբլոկներից՝ ՋՋԷՆ-440 սիմի (-270 մոդելի) ռեակտորներով: ՀԱԷԿ-ի առաջին էներգաբլոկը արդյունաբերական օգտագործման հանձնվեց 1976թ-ին, իսկ երկրորդը՝ 1980թ-ին: Էներգաբլոկների դրվածային հզորություն-

ըն կազմում է 407,5ՄՎտ, օգտագործման նախագծային ժամկետը՝ 30 տարի:

Կարելու է նաեւ վարժասարքի կառուցումը, որը կարելու է մշակութային ունի մասնագիտական գիտելիքների բարձրացման համար: Ծրագիրը իրականացվում է Եվրամիության, ԱՄՆ-ի եւ «Հայաստան»-ի հետ համատեղ: Հարկ է նշել, որ ներկայում օգտագործվող երկրորդ էներգաբլո-

կը արդիականացված է: Տեղադրվել են գեներատորներ, տրանսֆորմատորներ եւ այլ սարքավորումներ:

Դեռեւս հայսնի չէ, թե ինչպիսի էներգաբլոկներ կստեղծվեն եւ ինչ հզորությամբ: Սակայն նոր բլոկի անհրաժեշտությունը հրատարակել է:

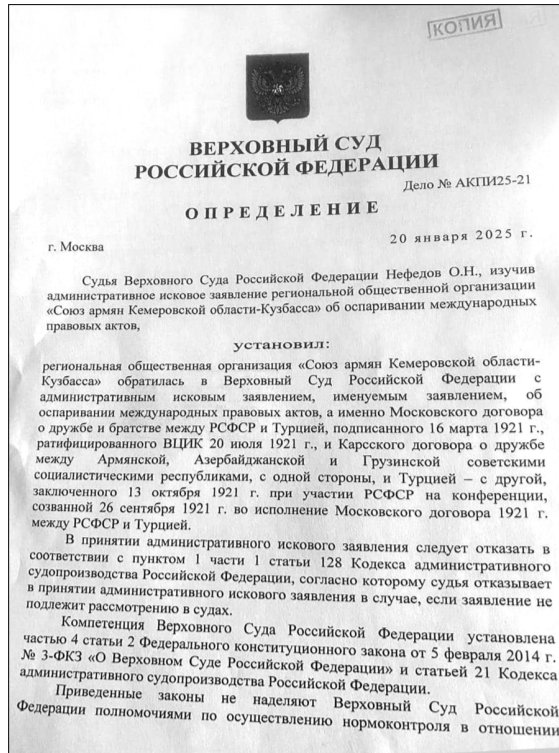
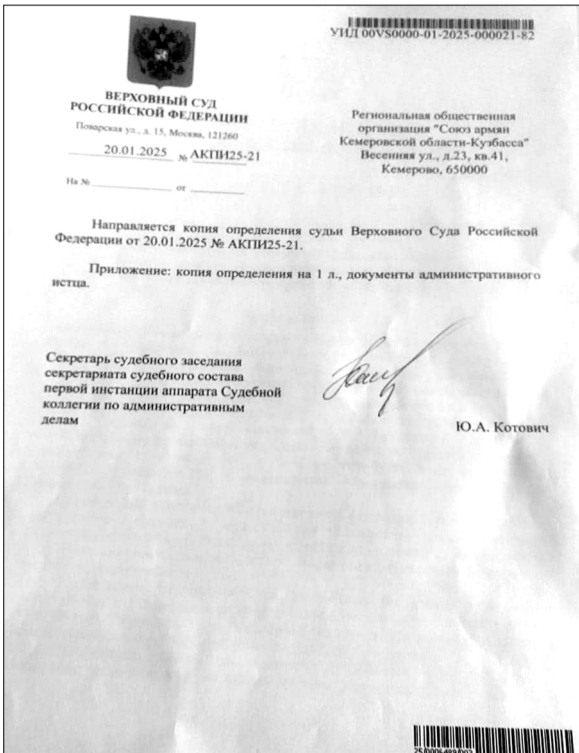
ՍՏԵՓԱՆ ՊՐՈՊԻԵՅԱՆ
Հայկական էներգետիկական ակադեմիայի հիմնադիր նախագահ

Հայցը մե՛տք է վերահասցեագրել միջազգային ասյաններ

Ռուսաստանի Գերագույն դատարանը դաժանաբանությամբ մերժել է 1921 թվականի Մոսկվայի եւ Կարսի դաշնամագրերը վիճարկվող օրինականության վերաբերյալ Կեմերովոյի շրջանի հայերի միության կողմից հարուցված գործը:

Առաջին հայացքից ունակ կարող են այս մերժումը համարել հեղինակալ, բայց իրականում դա ռազմավարական հաղթանակ է: Ռուսական դատարանը բացահայտեց ընդունել է, որ այս հարցը դուրս է իրենց իրավասությունից, ինչը նշանակում է, որ թեև Ռուսաստանը եղել է այդ դաշնամագրերի սկզբնական ստորագրողներից մեկը, սակայն իր իրավական համակարգը այժմ հրաժարվում է վերանայել դրանք: Սա հիմնարար հակասություն է. Ռուսաստանը 100 տարի առաջ իրավասու էր ստորագրել այդ դաշնամագրերը, բայց այսօր դրանք մերժում է, որ իրավասու չէ դաժանաբանությամբ վավերականությունը:

Սա դաժանաբանություն է, այլ խոստովանություն, որ այս գործը դաժանաբան է միջազգային հարթակին: Մերժելով գործը, ռուսական դատարանն իրեն հեռացրեց ֆունկցիոնալ հնարավորություն սալով Հայաստանին այս գործն ուղղակիորեն սեղանի վրա դնելու միջազգային ասյաններ, որտեղ դաժանաբանության արդարության եւ ազգային ինքնիշխանության

սկզբունքները լուրջ ավելի մեծ կոչում ունեն: Ավելի քան մեկ դար Մոսկվայի եւ Կարսի դաշնամագրերը եղել են ռուսական համաձայնագրեր, որոնք դաժանաբանությամբ են հարկադրվել են Հայաստանին հարկադրաբար, առանց հայ ժողովրդի ազատ եւ արդար համաձայնության: Այդ դաշնամագրերը հանգեցրին նախնիների հայկական հողերի անարդարացի զիջմանը եւ այսօր էլ շարունակում են օգտա-

գործել ռուս սարսափի վեճերի իրավական դաժանաբանության: Զանգի որ ռուսական դատարանը դաժանաբանությամբ է իր անկարողությունը այս հարցում, այլևս կասկած չկա. արդարության համար դաշնամագրերը միջազգային հարթակ: Վճիռը բացահայտում է Ռուսաստանի կառավարության դիրքորոշման հիմնական թուլությունը. եթե նրանց սեփական իրա-

վական համակարգը հրաժարվում է դաժանաբան կայացնել, ապա նրանք չեն կարող հավակնել այս դաշնամագրերի միանձնյա լիազորություններին: Հաջորդ քայլերը. 1. Իրավական գործողություն միջազգային դատարաններում՝ գործն այժմ մե՛տք է ներկայացվի միջազգային դատարանի մարմինների, ինչպիսիք են Արդարադատության միջազգային դատարանը

(ICJ), Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը (ՄԵԵԴ), կամ Միավորված ազգերի կազմակերպության տնօրենակները:

2. Հայկական իրավաբանական եւ դիվանագիտական համայնքի մոբիլիզացիա. աշխարհասփյուռ հայ իրավաբաններն ու դատաբանները մե՛տք է միավորվեն միջազգային իրավական գործը կառուցելու համար:

3. Համաաշխարհային շահերի դաժանաբանություն եւ իրազեկում. աշխարհասփյուռ հայությունը մե՛տք է ընդլայնի այս որոշումը եւ ընդգծի, որ Մոսկվայի եւ Կարսի դաշնամագրերը մնում են անօրինական եւ անվավեր միջազգային իրավունքի աջակցում:

Սա առանցքային դաժան է: Ռուսական դատարանի որոշումը խոչընդոտ չէ, այն բեկումնային է: Հիմա ժամանակն է վճռական քայլեր ձեռնարկելու:

Եվե՛ր միասին արժեքներ առաջ՝ վճռական ու համախմբված՝ փնտրելու այն արդարությունը, որին արժանի է մեր ժողովուրդը:

Հանուն Հայաստանի, հանուն ձեռնարկության եւ հանուն արդարության:

ՎԱԿՈՒ ԱՎԵԴԻԿԻԱՆ

⇒ 5 «Տիգրան Մանուրյանի մասին մինչ օրս մեծագույն չի գրվել մեզանում, բայց նա այն հեղինակներից է, որի մասին խոսքի դարձնում ենք մեր իրականության մեջ, - ասաց Միտի Նավոյանը: - Նա այն կոմպոզիտորներից է, որի սիրված լինելուն կարող էին զուգարկվել ընդամենը մեկ-երկու մարդ: Սիրված, զնահասված՝ մեր արվեստի առաջնորդներից մեկն է այսօր, մեծ, վասակալ կոմպոզիտոր՝ ել՝ իր հայրենիքում ընկալված, ել՝ իր հայրենիքի սահմաններից դուրս ճանաչված, այսօր էլ ակնհայտ կասարկող հեղինակ: Արվեստագիտության դոկտոր, դոկտոր Աննա Արեւաշյանն իսկապես առաջին անգամ համահավաք կերպով մեծագույնություն է առաջարկում մեզ Տիգրան Մանուրյանի մասին: Հսկայական նյութի հիման վրա կառուցված գիտական մեծագույնություն, դիմանկար է, արվեստագիտության մեջ լուրջ տարածված մի ժանր, որն ունի վաղուց ձեռնարկված իր մոդելները, կարողարկողները: Սակայն հենց գրի սկզբում հեղինակն ասում է, որ ինքը չի հետեւել այդ կարողարկողներին: Բնավ չվնասելով գրի որակին եւ մակարդակին՝ Ա. Արեւաշյանը գիրքը շարունակում է աշխույժ, կենդանի, գրեթե գեղարվեստական լեզվամածոությամբ, ինչը

Աննա Արեւաշյանի «Տիգրան Մանուրյան» մենագրությունը լավագույն ընթան էր կոմպոզիտորի 86-ամյակի առթիվ

թեթեւ է դարձնում գրի ընթացումը նույնիսկ երաժշտության համար, եւ ոչ միայն՝ մասնագետի: Գիրքն ունի ինը գլուխ: Ենթաբաժինների առաջնությունը դաշնամուկված է գրի գլխավոր կերպարի անհասկանալիությամբ, նրա ժառանգությամբ: Ինը գլուխներում Արեւաշյանը դասակարգել է Մանուրյանի ժառանգությունը՝ ըստ ընդունված երաժշտագիտական բաժանումների, ըստ ժանրերի՝ կամերայինից մինչեւ խոցորակավոր ստեղծագործություններ, մինչեւ սիմֆոնիկ ժանր»:

Ս. Նավոյանը նկատեց նաեւ, որ այս գիրքը հայ մարդու լուրջ իրական դասություն է, որում ստեղծագործության վերլուծության հետ «գիրկընդխառն» վերլուծվել են Մանուրյանի կենսագրությունը եւ գեղագիտական հայացքները, վերջում՝ հարցումաստիանով, որտեղ կոմպոզիտորը սարքեր հարցերի շուրջ խոսում է ընթերցողների հետ: «Գիրքը փաստում է նաեւ, որ մեր երաժշտագիտությունն իր բարձր դրժանությամբ մակարդակով ապրում է, լուրջ ժամանակ է հետ չի մնում ստեղծագործ մե՛տք է ընթերցողներից: Վերջապես, գիրքն ինձ համար կարևոր է նրանով, որ վերջապես հայ ուսանողին կարող են մի գիրք առաջարկել Մանուրյանի մասին, որում 20-րդ դարի հայ ե-

րաժեսական մշակութային բազմաթիվ հարցեր ներկայացված են համալիր տեսքով եւ դարի ստեղծագործական միջավայրի համատեքստում, ամբողջական, անհրաժեշտ ընդգծումներով»:

Աննա Արեւաշյանը դասնեց, որ առանձին մեծագույնությամբ Տիգրան Մանուրյանի կյանքին անդրադառնալու գաղափարը ծնվել էր 2022-ին՝ Իսախանյան արվեստագիտական գիտաժողովին մասնակցելիս, երբ սարքեր ֆադախներում լինելով՝ մտքի ֆանիցս անդրադարձել է այն իրողությանը, որ հայ անվանի կոմպոզիտորի գործերը հնչել են Եվրոպայի այս կամ այն համերգասրահում: Իրոք, Մանուրյան ազգանունը հռչակ է բերում ոչ միայն հեղինակին, այլևս հայ ազգին, եւ այդ հռչակը հաստատվել է Եվրոպական ամենաբարձր դասերում: Ս. Մանուրյանի ստեղծագործությանն իր անդրադարձներն այն հիմքն էին, որ դրքել էին ձեռնարկվել գրի վրա աշխատանքը: Հեղինակն ինչքան էլ ֆազատեղյակ էր կոմպոզիտորի ստեղծագործությանը, այդուհանդերձ ընթացքում հայտնություններ էր արել՝ սեղեկանալով իր համար անհայտ գործերի մա-

սին, ժամեր գրուցելով մատերույի հետ, բացահայտումներ անելով եւ դրանք հանձնելով թղթին: Բազմաթիվ աշխատանքներում հեղինակ լինելով՝ հեղինակը խոստովանեց, որ հուզված է, քանի որ սա առաջին անգամն է, երբ իր կյանքում:

«ԱԶԳ» ՇԱՐԱԹԱԹԵՐԹ
Հրատարակության ԼՂ տարի
Հրատարակիչ
«ՎԱԿՈՒ ԹԵՎԵՅԱՆ»
սոցիալ-մշակութային
հիմնադրամ
Երևան, Սայաթ-Նովա 21Ա,
Տարածք 48, Երևան 0001
e-mail: info@azg.am
azgdaily@gmail.com
www.azg.am

Ղյխաւր խմբագիր
ՅԱԿՈՒ ԱՎԵԻԿԻԱՆ
Հավատարմագրութիւն (զովագր)
հեռ. 010 582960

Հանձնարագրային շարունակը՝
«Ազգ» թերթի

Թերթի միջոցով ամբողջական թէ մասնակի արձանագրութեան ստացումը մասնակցի միջոցով, ռադիոհեռուստատեսութեան կամ համացանցով, առանց խմբագրութեան գրաւոր համաձայնութեան խստի առգելում են համաձայն ՀՀ հեղինակային իրաւունքի մասին օրէնքի:

Նիւթերը չեն գրայտուում ու չեն վերադարձուում:

Գաւառով յորտածները գովազդային են, որոնք բովանդակութեան համար խմբագրութեանը դասախառնութեան չի կրում:

«AZG» Weekly
Editor-in-chief H.AVEDIKIAN
Phone: 374 010 582960